Прамова дэпутата П. К. ПАНАМАРЭНКА

па дакладу аб пяцігадовым плане аднаўлення і развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1946—1950 гг.

Таварышы дэпутаты! Прадстаўлены на разгляд Вярхоўнага Совета СССР пяцігадовы план адкрывае перад усёй нашай краінай шляхі аднаўлення і далейшага росту народнай гаспадаркі, значнага павышэння жыццёвага ўзроўню насельніцтва, новага ўздыму навукі і культуры.

Совецкая дзяржава, увесь совецкі народ і наша партыя пасля найвялікшай перамогі, атрыманай над фашысцкай Германіяй і Японіяй, кіруючыся гістарычнымі ўказаннямі таварыша Сталіна, пераходзяць да аднаўлення народнай гаспадаркі і арганізацыі новага магутнага ўздыму яе.

Выкананне новай пяцігодкі будзе азначаць далейшы рост магутнасці совецкай дзяржавы і, значыцца, рост гарантыі ад пасягання ворагаў, будзе азначаць новы ўклад у справу міру ва ўсім свеце.

Совецкі народ на выбарах у Вярхоўны Совет прадэманстраваў велізарнае маральна-палітычнае адзінства і адзінадушнае падтрыманне планаў, высоўваемых комуністычнай партыяй. У гэтым адзінстве і згуртаванасці—залог паспяховага выканання пяцігодкі.

Совецкі народ пад кіраўніцтвам сваёй большэвіцкай партыі прыкладзе ўсе сілы да таго, каб выканаць новую пяцігодку з такім-жа поспехам, з якім былі выкананы мінулыя сталінскія пяцігодкі.

З прычыны велізарных разбурэнняў народнай гаспадаркі Беларусі і незвычайна цяжкіх вынікаў нямецкай акупацыі ажыццяўленне пяцігадовага плана будзе мець для Беларусі сапраўды найвялікшае гістарычнае значэнне. З выкананнем пяцігадовага плана звязаны спадзяванні беларускага народа аб адраджэнні народнай гаспадаркі, аб уздыме жыццёвага ўзроўню працоўных, аб аднаўленні і новым росквіце навукі і культуры.

Беларускі народ і комуністычная партыя Беларусі добра сабе ўяўляюць, што рэалізацыя пяцігадовага плана запатрабуе мабілізацыі і напружання ўсіх сіл народа, запатрабуе самаадданай, гераічнай працы.

Цяжка, не пабываўшы ў Беларусі, уявіць характар і маштабы разбурэнняў. Захопнікамі была разбурана амаль уся прамысловасць, знішчаны поўнасцю ўвесь станочны парк і тэхналагічнае абсталяванне, узарвана і знішчана 95 процантаў энергетычных магутнасцей.

Мінск, Гомель, Віцебск, Полацк, Орша і многія другія гарады Беларусі падвергліся велізарнаму разбурэнню. На сяле знішчана 412 тысяч дамоў калгаснікаў, 500 тысяч калгасных грамадскіх пабудоў. Поўнасцю знішчаны машынна-трактарныя станцыі, соўгасы, элеватары і млыны.

За час акупацыі пасеўныя плошчы зменшыліся на 60 процантаў, пад бульбай—у чатыры разы, пад ільном—у 8 разоў. Поўнасцю знішчана грамадская жывёлагадоўля ў калгасах. Знішчана 75 процантаў коней, 66 процантаў калгасных сем'яў аказаліся пазбаўленымі якой-бы то ні было жывёлы.

Зруйнаваны ўстановы аховы здароўя і асветы, навукі і культуры, універсітэты і інстытуты, Беларуская Акадэмія навук.

У выніку нямецкай акупацыі народная гаспадарка рэспублікі аказалася глыбока падарванай і дэзарганізаванай, адкінутай за ўзровень 1913 года.

Ва ўмовах царскай Расіі з яе адсталай прамысловасцю і індывідуальнай сялянскай гаспадаркай такія разбурэнні азначалі-б дзесяцігоддзі галечы і нястач для мільёнаў людзей. Толькі совецкай дзяржаве пад сілу вырашыць такую гіганцкую задачу, як аднаўленне ў кароткі тэрмін разбуранай немцамі народнай гаспадаркі і значны ўздым жыццёвага ўзроўню працоўных.

Яшчэ ішла вайна, але ў вызваленай Беларусі пачаліся ўжо аднаўленчыя работы.

Ужо тады совецкі ўрад, таварыш Сталін выдзелілі фінансавыя і матэрыяльныя рэсурсы для аднаўлення народнай гаспадаркі Беларусі, для стварэння насельніцтву нармальных умоў жыцця. За прайшоўшы час праароблена значная работа па аднаўленню народнай гаспадаркі рэспублікі. Адноўлена больш 50 процантаў энергетычных магутнасцей. Адноўлен і пушчан рад буйных прадпрыемстваў і больш пяці тысяч сярэдніх і дробных прамысловых прадпрыемстваў. Няспынна нарастае выпуск прамысловай прадукцыі.

У чацвертым квартале 1945 г. у параўнанні з першым кварталам выпуск прадукцыі павялічыўся ў 2,5 раза.

Вялікая колькасць прадпрыемстваў знаходзіцца ў стадыі аднаўлення і падрыхтоўкі да пуску. Будуецца 350 цагельна-чарапічных заводаў з малымі гофманскімі печамі агульнай прадукцыйнасцю 500 мільёнаў штук цэглы. 175 цагельных заводаў увойдуць у строй ужо ў гэтым годзе.

Значна павялічыўся тавараабарот. Калі ў першым квартале 1945 года было прадана насельніцтву тавараў на 450 мільёнаў рублёў, то ў першым квартале 1946 года тавараабарот складае 1 мільярд рублёў.

Сур'ёзная аднаўленчая работа праведзена ў сельскай гаспадарцы. Дастаткова сказаць, што агульны процант адноўленых пасеўных плошчаў у рэспубліцы ўжо роўны 73,4 процанта да даваеннага. У 1945 г. у калгасах пасеяна на 780 тысяч гектараў больш, чым у 1944 г.

Значна павялічылася пагалоўе жывёлы. За 1945 г. атрымалі, набылі кароў і цёлак 280 тысяч калгасных сем'яў.

МТС выканалі гадавы план на 112,7 процанта, а на адзін трактар была атрымана выпрацоўка, найбольшая за апошнія 15 год.

У сельскіх мясцовасцях адноўлена і пабудавана 200 тысяч дамоў і перасялена з зямлянак у дамы больш 900 тысяч чалавек.

Аднак усё праароблене трэба лічыць толькі першымі крокамі ў справе поўнай ліквідацыі вынікаў нямецкай акупацыі. Зроблена яшчэ мала ў параўнанні з тым, што трэба зрабіць.

Прамысловасць рэспублікі дала ў 1945 г. не больш 20 процантаў прадукцыі да даваеннага часу. Насельніцтва мае патрэбу ў прадметах хатняга ўжытку, а калгасы—у інвентары, калёсах і сельскагаспадарчых машынах.

МТС хоць і працавалі добра, але іх удзельная вага ў сельскагаспадарчых работах 1945 г. была роўна ўсяго 18 процантам, у той час як у 1940 г. яна была роўна 57,6 процанта.

У гарадах рэспублікі з прычыны велізарных разбурэнняў мае месца востры жыллёвы крызіс. Большасць установаў навукі, культуры, мастацтва працуе ў цяжкіх умовах, не маючы належных памяшканняў. Многа сем'яў калгаснікаў яшчэ не забяспечаны нармальным жыллём.

Сталінская пяцігодка адкрывае перад Беларуссю магчымасці поўнага аднаўлення народнай гаспадаркі і перспектывы далейшага ўздыму.

Пяцігодкай прадугледжваецца ўкладанне ў народную гаспадарку Беларусі 7 мільярдаў рублёў.

Планам прадугледжваецца, што да 1950 года народная гаспадарка Беларусі павінна пераўзыйсці даваенны ўзровень прамысловай вытворчасці. Энергетычныя магутнасці будуць падвоены. Упершыню ў Беларусі пачне ажыццяўляцца гідраэнергетычнае будаўніцтва. Намечана будаўніцтва буйных прамысловых прадпрыемстваў цяжкага, сярэдняга і сельскагаспадарчага машынабудаўніцтва. У Беларусі будуць пабудаваны аўтамабільны, трактарны, лакамабільны, газавы заводы, станкабудаўнічыя заводы, завод па выпуску гідратурбін.

Гэтыя прамысловыя прадпрыемствы адыграюць велізарную ролю ў далейшай індустрыялізацыі Беларусі, стварэнні нацыянальных інжынерных і рабочых кадраў, паскораць аднаўленне сталіцы Беларусі—Мінска і іншых буйных прамысловых цэнтраў рэспублікі.

Пяцігадовым планам намячаецца значнае прамысловае развіццё заходніх абласцей Беларусі.

У сувязі з патрэбнасцямі аднаўлення народнай гаспадаркі сур'ёзнае развіццё атрымлівае прамысловасць будаўнічых матэрыялаў: вытворчасць цэменту ўзрастае параўнальна з 1940 г. у паўтара раза, шкла—больш чым у 2,5 раза, цэглы—у 4 разы, чарапіцы—у 9 разоў.

Павелічэнне вырабу будаўнічых матэрыялаў створыць матэрыяльныя магчымасці для ажыццяўлення ідэі аб будаўніцтве новага калгаснага сяла з цэглы і чарапіцы.

Гэта будзе азначаць далейшы рост добрабыту і культуры калгаснай вёскі.

Пяцігадовы план прадугледжвае поўнае аднаўленне апрацоўваемай пахаці і агульнай плошчы пасеваў у калгасах Беларусі.

Пяцігадовы план прадугледжвае павышэнне ўраджайнасці і валавога збору сельскагаспадарчай прадукцыі.

Няэмерна ўзрастаюць жывёлагадоўля, птушкагадоўля, рыбаводства, садаводства і іншыя галіны сельскагаспадарчай вытворчасці.

Вялікая ўвага ў пяцігадовым плане ўдзяляецца аднаўленню навуковых установаў і вышэйшых навучальных установаў Беларусі. Павінны быць адноўлены: Беларуская Акадэмія навук і яе інстытуты, Беларускі Дзяржаўны універсітэт, Політэхнічны інстытут, Будаўнічы інстытут, Інстытут народнай гаспадаркі, Педагагічны, Медыцынскі інстытуты і іншыя вышэйшыя навучальныя ўстановы.

Сур'ёзнейшая ўвага звяртаецца на развіццё і паглыбленне навукова-даследчай работы ў Беларусі.

Аб'ём капітальных работ у пяцігодцы вызначае асобае значэнне прамысловасці будаўнічых матэрыялаў у краіне. У сувязі з гэтым лічу неабходным зрабіць наступныя заўвагі:

Па пяцігадоваму плану прадугледжваецца ў 1950 г. значнае павелічэнне магутнасці прамысловасці будматэрыялаў у параўнанні з 1940 г. Важна, каб прамысловасць будматэрыялаў увесь час працавала з поўным апярэджаннем, інакш яна стане тормазам усіх капітальных работ.

Гэта датычыць асабліва вырабу цэглы, вапны, чарапіцы. Гэтыя віды матэрыялаў лічацца мясцовымі будаўнічымі матэрыяламі, чым, як відаць, і тлумачыцца абыякавасць Наркамата будматэрыялаў да развіцця і тэхнічнага ўзбраення галіны прамысловасці, вырабляючай іх.

У той час, як многія галіны нашай прамысловасці са складанейшай тэхналогіяй абагналі ў многіх выпадках перадавыя прадпрыемствы капіталістычных краін, у прамысловасці будматэрыялаў мы працуем зусім устарэлымі метадамі і затрачваем, напрыклад, на выраб адной тысячы штук цэглы ў раз дзесяць больш чалавека-гадзін, чым у Амерыцы.

Мы павінны ўзняць тэхнічны ўзровень прамысловасці будматэрыялаў, у тым ліку прамысловасці мясцовых будматэрыялаў.

Гэта дазволіць рашуча павялічыць вытворчасць будматэрыялаў, вызваліць вялікую колькасць рабочай сілы для будаўніцтва і значна ўдзешавіць будматэрыялы, і значыць, знізіць сабекошт іх. Выходзячы з гэтых меркаванняў, мне здаецца, пункт 6-ы праекта пяцігадовага плана неабходна дапоўніць наступным:

Усямерна развіваць вытворчасць мясцовых будматэрыялаў—цэглы, чарапіцы, вапны, крэйды, гіпса на прадпрыемствах мясцовай прамысловасці і промкааперацыі. Забяспечыць тэхнічнае пераўзбраенне прамысловасці будматэрыялаў з тым, каб значна скараціць працоўныя затраты на адзінку прадукцыі і панізіць яе сабекошт. Прыняць меры да рашучага расшырэння вытворчасці будаўнічых матэрыялаў, у тым ліку мясцовых будматэрыялаў у 1946—1947 гг. з тым, каб забяспечыць гэтымі матэрыяламі аднаўленчыя работы жыллёвага фонда ў гарадах Беларусі, у тым ліку ў Мінску.

Па найбольш разбураных гарадах—Мінску, Віцебску, Гомелю, Магілеву і Полацку—з двух мільёнаў квадратных метраў жылой плошчы захавалася ўсяго 476 тысяч квадратных метраў, або 24 проценты.

Няма патрэбы гаварыць аб тым, якія жыллёвыя ўмовы мы маем.

Асігнаванні пяцігодкі прадугледжваюць аднаўленне жылога фонда Беларусі да 60 процантаў у параўнанні з 1940 г. Прымаючы пад увагу незвычайна хуткі рост насельніцтва гарадоў (так, у Мінску, напрыклад, ёсць ужо 76 процантаў насельніцтва да даваеннага 1940 г.), а таксама буйнае індустрыяльнае будаўніцтва і разгортванне ўстаноў навукі, культуры, трэба зрабіць вывад, што такі процант аднаўлення жылога фонда з'яўляецца недастатковым.

У сувязі з гэтым я прашу павялічыць у пяцігадовым плане колькасць аднаўляемага жыллёвага фонда: па комунальнаму жыламу фонду—на 300 тысяч квадратных метраў, па ведамственаму—на 400 тысяч квадратных метраў.

Адна заўвага па пытанню аб павышэнні ўраджайнасці ў Беларусі. Зараз галоўным у справе павышэння ўраджайнасці з'яўляецца ўгнаенне.

Землі Беларусі—падзолістыя з вялікім распаўсюджаннем вельмі вышчалачаных глеб і глеб з павышанай кіслотнасцю, пладароднасць якіх у натуральным стане стаіць на невысокім узроўні. Затое гэтыя глебы ўладаюць выдатнай якасцю—незвычайным рэагаваннем на ўгнаенні.

Унясенне ў глебу ўгнаенняў было і да вайны магутным сродкам павышэння ўраджайнасці. У асноўным дзякуючы гэтаму за тры перадваенныя годы збор збожжавых у Беларусі павялічыўся на 44 мільёны пудоў, а валавы збор бульбы павялічыўся з 1938 па 1940 г. на 72 мільёны пудоў.

Цяпер прымаюцца ўсе меры для выкарыстання мясцовых угнаенняў—гною, торфу, розных торфакампостаў, попелу і г. д. Мы надаем гэтаму пытанню рашаючае значэнне ў барацьбе за ўраджай. Але мы не можам абыйсціся без мінеральных угнаенняў. Наша просьба заключаецца ў тым, каб у пяцігадовы план уключыць будаўніцтва суперфасфатнага завода на аснове мясцовых сожскіх фасфарытаў, а таксама будаўніцтва аднаго азотна-тукавага завода для атрымання азоцістых угнаенняў.

Да вайны ў Беларусі быў дасягнут росквіт народнай гаспадаркі, культуры і добрабыту народа. Было выканана ўказанне таварыша Сталіна аб пераўтварэнні Беларусі з адсталай у мінулым ускраіны царскай Расіі ў адну з перадавых совецкіх соцыялістычных рэспублік.

ПРЭЗІДЭНЦКАЯ БІБЛІЯТЭКА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

З поўным тэкстам дакумента можна азнаёміцца ў бібліятэцы